Załącznik nr 1 do Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy
w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie
w Powiecie Ryckim na lata 2017 -2022

Jak sobie radzić z gniewem

Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Spis treści:

Wstęp…… …….. 3
I. Założenia ogólne …….. . … 4
II. Podstawa prawna……... .. 5
III. Cele , zawartość, zakładane rezultaty programu……. 6
IV. Realizacja programu …….. 8
1. Czas realizacji programu…….. 8
2. Sposób realizacji programu…… 8
3. Adresaci programu ……. 9
4. Etapy pracy z uczestnikami programu……. 9
5. Realizator programu …….. 11
6. Zadania związane z realizacją programu…… . . 11
7. Miejsce realizacji programu……12
8. Partnerzy programu ……12
V. Źródła finansowania programu……12
VI. Monitoring i ewaluacja……. ..13
VII. Zagrożenia realizacji programu…… .13
VIII. Harmonogram działań …….. 14

Wstęp

Przemoc w rodzinie to przemoc w stosunku do osób bliskich. Najczęściej jest kierowana do osób zależnych i powszechnie rozumiana jako zespół zachowań atakujących, nadzorujących i kontrolujących o charakterze fizycznym i emocjonalnym, których celem jest zniewolenie drugiej osoby, wyeliminowanie jej suwerenności, podporządkowanie jej myśli i działań potrzebom i żądaniom sprawcy.

Teoretycy i praktycy, zajmujący się badaniem i leczeniem przemocy, definiując przemoc, uwzględniają na ogół trzy zasadnicze kryteria: rodzaj zachowania sprawcy, jego intencje i skutki przemocy u ofiary.

Definicja prawna zjawiska przemocy w rodzinie została zawarta w art. 2 ust.2 ustawy z dnia 29 listopada 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390), która stanowi, że jest **to „*jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą*”.**

I. Założenia ogólne

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oprócz zdefiniowania pojęcia przemocy w rodzinie nakłada na organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, określając zakres pomocy udzielanej osobom doznającym przemocy oraz zadania w zakresie oddziaływań korekcyjno- edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Większość podmiotów powołanych do pracy na rzecz osób uwikłanych w przemoc najczęściej zajmuje się niesieniem pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie lub świadkom przemocy domowej. Mało powszechne jest podejmowanie pracy z osobą stosującą przemoc. Kontakt ze sprawcą przemocy często ogranicza się do wizyt dzielnicowego lub do rozmowy przedstawicieli zespołu interdyscyplinarnego ds. przemocy z osobą stosującą przemoc. Możliwość skorzystania przez sprawcę z pomocy psychologicznej, terapeutycznej lub udziału w programie korekcyjno- edukacyjnym nie jest powszechna.

Tymczasem powstrzymanie i zapobieganie zjawisku przemocy w rodzinie wymaga skupienia uwagi na osobach doświadczających przemocy i na osobach stosujących przemoc. Podejmowanie pracy z osobami stosującymi przemoc jest zadaniem trudnym, wymagającym od osób niosących tą formę pomocy nie tylko wiedzy i umiejętności ale także predyspozycji i osobistej gotowości do działania.

Jako społeczeństwo jesteśmy gotowi potępiać sprawców. Naganność ich postępowania bardziej skłania do karania, niż rozważania dlaczego to robią i pomocy im w nabywaniu umiejętności radzenia sobie z agresją, emocjami i rozwiązywaniem konfliktów.

Program korekcyjno- edukacyjny jest formą oddziaływania na sprawców w celu nauczenia ich samokontroli, kształtowania u nich postawy partnerstwa i szacunku wobec bliskich oraz odpowiedzialności za popełnione czyny przemocowe.

W wielu przypadkach, stosowanie przemocy wobec bliskich związane jest z nietrzeźwością sprawców oraz wpływem substancji psychoaktywnych. Alkohol osłabia racjonalną kontrolę nad zachowaniem ale nie powinien być obarczony bezpośrednią odpowiedzialnością za występowanie przemocy w rodzinie. Odpowiedzialność za stosowanie przemocy zawsze leży po stronie osoby, która ją stosuje. Osoba pod wpływem substancji psychoaktywnych ma osłabioną racjonalną kontrolę nad zachowaniem i większą gotowość do reagowania złością. Osoby stosujące przemoc z reguły nie podejmują próby kontrolowania zachowań agresywnych, a odpowiedzialność za ich występowanie przerzucają na ofiary. Starają się znajdować uzasadnienie i usprawiedliwienie dla aktów przemocy.

Praca z całą rodziną daje szansę na niesienie skutecznej pomocy. Potrzebne są działania wzmacniające skuteczność ochrony ofiar przed sprawcami przemocy oraz działania powstrzymujące sprawców i prowadzące do zakończenia przemocy w rodzinie.

Temu ma służyć program skierowany do osób stosujących przemoc w rodzinie. Należy podkreślać że pełni on rolę pomocniczą względem interwencji karno- administracyjnej, która spełnia podstawową rolę w całości oddziaływań na osoby dopuszczające się przemocy względem najbliższych.

Podmiotem, który zapobiega skutkom przemocy w rodzinie na terenie Powiatu Ryckiego jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach, ul. Wyczółkowskiego 10a.

Instytucja realizuje zadania określone w art.6 ust 3 pkt.1 oraz ust. 4 ustawy z dnia 29 lipca

2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie Dz. U. z 2015 r. poz. 1390.
Powyższa ustawa stanowi, że zadaniem własnym powiatu jest opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, natomiast zadaniem powiatu z zakresu administracji rządowej jest tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz opracowywanie i wdrażanie do realizacji programu korekcyjno- edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Powiatowy program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie na lata 2017-2022 został opracowany w celu zwiększenia skuteczności działań mających na celu minimalizowanie skutków zjawiska przemocy w rodzinie. Program został opracowany przez pracowników Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach w oparciu o dotychczasowy stan wiedzy dotyczącej zjawiska przemocy w rodzinie w powiecie ryckim. Program przyjmuje wyłącznie możliwość realizacji w warunkach wolnościowych.
Program zakłada przeprowadzenie konsultacji indywidualnych kwalifikujących do udziału w programie (spotkania indywidualne, trwające w zależności od potrzeb w liczbie od 1 do 5 godzin), dla każdego z uczestników programu oraz 24 spotkania grupowe po 3 godziny każde. Celem spotkań grupowych jest przekazanie treści edukacyjnych połączonych z ćwiczeniami praktycznymi. Spotkania będą odbywać się raz w tygodniu.
Zajęcia grupowe odbywać się będą w składzie do 15 osób. Cały program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie będzie trwał 72 godziny. Przyjmuje się, że uczestnik ukończył program w całości po zaliczeniu łącznie co najmniej 64 godzin zajęć. Program przewiduje możliwość konsultacji indywidualnych dla uczestników.
W toku indywidualnych rozmów kwalifikujących do udziału w programie określa się motywację osób do wzięcia udziału w zajęciach, bada się stopień krytycyzmu wobec własnych zachowań, historię stosowania agresji, jej nasilenie, przejawy, ewentualny związek stosowanej agresji z nadużywaniem substancji psychoaktywnych, szacuje się skutki tejże agresji, dotychczas podejmowane próby radzenia sobie z zachowaniami agresywnymi i skuteczność tych prób. Dokładnie omawia się też warunki wzięcia udziału w programie i sporządza się pisemny kontrakt na udział w programie.

II. Podstawa prawna

1. Podstawą prawną do opracowania i realizacji programu korekcyjno- edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie stanowi art. 6 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390).
Opracowanie i realizacja programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc należy do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat.
2. Program korekcyjno-edukacyjny opiera się na „*Wytycznych do tworzenia modelowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie*” stanowiących załącznik do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie uchwalonego przez Radę Ministrów Uchwałą Nr162/2006 z dnia 25 września 2006 r. w sprawie Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.
3. Szczegółowe kierunki prowadzenia oddziaływań korekcyjno - edukacyjnych oraz kwalifikacje osób je prowadzących określane zostały w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia

oddziaływań korekcyjno- edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. Nr 50, poz. 259).

4. Program koreluje - za pośrednictwem Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, z innymi programami na rzecz przeciwdziałania patologiom społecznym i programami wsparcia rodziny, jak również uwzględnia przytoczone w Krajowym Programie obowiązujące akty prawne.

5. Niniejszy program nawiązuje do celów Strategii Powiatu Ryckiego wpisując się w dążenie do zintegrowanego i efektywnie działającego systemu zapobiegania i rozwiązywania problemów społecznych występujących wśród mieszkańców powiatu ryckiego i koresponduje z celami szczegółowymi Strategii, jak ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinach, wspieranie osób w kryzysie i wspieranie rodzin dysfunkcyjnych.

6. Program Edukacyjno-Korekcyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie jest programem psychoedukacyjnym, którego celem jest zmiana zachowań typu przemocowego na rzecz postawy partnerstwa i poszanowania wobec domowników. Niniejszy program korekcyjno-edukacyjny jest formą oddziaływań, która skupia w sobie doświadczenia nurtu pracy z osobami stosującymi przemoc – „*Program z Duluth* ”[1]oraz doświadczenia osób prowadzących z uwzględnieniem ich kwalifikacji i umiejętności. Program będzie realizowany przez psychoedukację na temat form przemocy, samoobserwację uczestników, ćwiczenia umiejętności społecznych, trening zachowań konstruktywnych, dyskusję grupową.

III. Cele, zawartość programu, zakładane rezultaty

1. Cele programu

Jednym z głównych założeń programu jest pomoc osobom stosującym przemoc w rodzinie w zaprzestaniu stosowania przemocy poprzez edukację mającą na celu :

- Uświadomienie sprawcy czym jest przemoc,
- Uzyskanie przez niego świadomości własnych zachowań przemocowych wobec bliskich,
- Rozpoznawanie przez niego sygnałów ostrzegawczych zapowiadających zachowania przemocowe,
- Opracowanie „*planu bezpieczeństwa*” zapobiegającemu użyciu siły i przemocy,
- Nabycie nowych umiejętności służących rozwiązywaniu konfliktów, sporów w rodzinie bez agresji.
- Naukę umiejętności partnerskiego układania stosunków w rodzinie, uczenie się korzystania z pomocy innych,
- Naukę konstruktywnego wyrażania uczuć.

1. Domestic Abuse Intervention Project of Duluth, który powstał na początku lat 80-tych XX wieku w Minesocie. Dużą wagę przywiązuje się w nim do skoordynowania różnych działań w społeczności wobec problemu przemocy. Przemoc jest definiowana jako przejaw męskiej władzy i kontroli nad kobietą. Przemocą jest nie tylko znęcanie się fizyczne, ale także groźby, izolowanie, upokarzanie.

Cel podstawowy ukierunkowany jest na rozpoznanie, zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc w rodzinie. W efekcie będzie to skutkowało zapewnieniem bezpieczeństwa osobom krzywdzonym.

Program nie stanowi formy osobistej psychoterapii sprawcy, a jedynie koryguje jego niepożądane, szkodliwe zachowanie i postawy. Nie rezygnujemy z udzielania pomocy psychologicznej dla sprawców, która stanowi uzupełnienie oferty uczestnictwa w tym programie.

2. Zawartość programu

Zasadniczą część programu stanowi :

a) edukacja - przekazywanie wiedzy na temat zjawiska przemocy,

b) praca nad rozpoznawaniem i zmianą przekonań i postaw osobistych poprzez analizę sytuacji przedstawionych w programie oraz swoich własnych sytuacji życiowych,

c) ćwiczenia technik zapobiegających zachowaniom przemocowym:

- *pozytywna rozmowa ze sobą,*
- *stop: przerwa czyli co zrobić, żeby nie używać przemocy,*
- *przerwa na ochłonięcie.*

Pierwsze dwie techniki są podstawowymi w programie.

Podstawowe treści edukacyjne (bloki tematyczne) :

- nie używanie przemocy,
- nie zastraszanie,
- szacunek,
- zaufanie i wsparcie,
- szczerość i odpowiedzialność,
- szacunek seksualny,
- partnerstwo,
- negocjacje i sprawiedliwość.

Zawartość merytoryczna programu skoncentrowana jest na osiągnięciu celu podstawowego i zawiera elementy, które dostarczają wiedzy, tworzą okazje do poznania siebie oraz pozwalają na zmianę form myślenia i reagowania.

Najważniejszymi z tych elementów są :

1) Rozpoznanie diagnostyczne - uzyskanie i opracowanie informacji o funkcjonowaniu każdego z uczestników, jego sytuacji życiowej oraz specyfice przemocy, której był sprawcą.
2) Edukacja - dobór treści edukacyjnych uwzględniających cele programu oraz status uczestników, która obejmuje:
   - społeczno – kulturowe źródła i okoliczności przemocy domowej (mity i stereotypy),
   - definicje przemocy, jej rodzaje, formy i dynamikę,
   - problemy władzy i kontroli w relacjach międzyludzkich,
   - planowanie i rozwijanie samokontroli,
   - rolę życia uczuciowego w funkcjonowaniu człowieka,
   - komunikację interpersonalną,
   - promocję pozytywnych standardów i wartości,
   - zaburzenia życia rodzinnego spowodowane uzależnieniami,
   - wpływ przemocy domowej na zachowanie i psychikę dzieci,
   - wychowywanie bez przemocy.

3) Ćwiczenia praktyczne - dostarczające korekcyjnych doświadczeń osobistych, zmieniających zachowania i postawy oraz rozwijające umiejętności samokontroli i konstruowania współżycia.

Tematyka zajęć :

1. Przemoc- definicja, rodzaje przemocy, cykle przemocy.
2. Złość - rola złości w życiu człowieka. Pozytywne i negatywne skutki.
3. Emocje - jak je przeżywać?
4. Samokontrola i sposoby radzenia sobie ze złością, zapoznanie się ze sposobem *„ stop przerwa”.* Praca z indywidualnym „ *Planem bezpieczeństwa”*- na początku każdej sesji grupowej klient przedstawia jakie zrobił postępy w realizacji swojego *planu.*W połowie programu pisze jeszcze jeden *Plan bezpieczeństwa*- poszerzony.
5. Czy można odbudować związek? Elementy integrujące: szacunek, wsparcie, zaufanie, szczerość, odpowiedzialność, partnerstwo, negocjowanie, sprawiedliwość.
6. Rodzina jako wspólnota. Cechy zdrowej rodziny i rodziny dysfunkcyjnej.
7. Wychowywanie bez przemocy. Co znaczy „kochać i wymagać ”?
8. Jak stawiać granice dziecku. Czy karać ? Co w zamian kar ?
9. Trudne aspekty rodzicielstwa- jak radzić sobie z własną złością, lękiem rozczarowaniem.
10. Podsumowanie i zakończenie programu.

3. Zakładane rezultaty

Działania diagnostyczne, edukacyjne i ćwiczenia mają przyczynić się do :

- uświadomienia sprawcy czym jest przemoc,
- uzyskania przez niego świadomości własnych zachowań przemocowych wobec bliskich,
- nabycie nowych umiejętności służących rozwiązywaniu konfliktów i sporów w rodzinie bez używania agresji,
- nabycie konstruktywnego wyrażania uczuć,
- nabycie umiejętności partnerskiego współdziałania w rodzinie oraz korzystania z pomocy innych.

IV. Realizacja programu

1.Czas realizacji programu

Program korekcyjno- edukacyjny na terenie powiatu ryckiego prowadzony będzie w latach 2017-2022 w warunkach wolnościowych. W każdym roku prowadzenia programu zakłada się zrealizowanie 1 pełnego cyklu programu.

2.Sposób realizacji programu

Program korekcyjno- edukacyjny dla sprawców przemocy domowej w formie dostosowanej do warunków wolnościowych w jednym cyklu zakłada przeprowadzenie konsultacji indywidualnych kwalifikujących do udziału w programie (w liczbie 1 do 5 godzin dla jednego kandydata), oraz 72 godzin zajęć grupowych podzielonych na 24 spotkania po 3 godziny. Istnieje też możliwość łączenia spotkań zajęć grupowych w ten sposób, aby zajęcia realizowane były w wymiarze do 4,5 godziny. W trakcie zajęć tj. do trzeciego spotkania do grupy mogą dołączyć kolejni uczestnicy. W przypadku absencji powyżej 2 zajęć grupowych osoba nie otrzyma zaświadczenia o ukończeniu programu.

Program korekcyjno-edukacyjny będzie prowadzony przez dwóch trenerów. Ze względu na duży poziom zaprzeczania i manipulacji ze strony uczestników konieczne jest prowadzenie zajęć przez dwie, ściśle współpracujące ze sobą osoby. Praca w duecie: kobieta i mężczyzna, jest korzystna z uwagi na fakt, iż relacja pomiędzy prowadzącymi staje się dla uczestników modelowym przykładem komunikacji partnerskiej. Obecność kobiety podczas pracy korekcyjnej staje się dodatkowym czynnikiem konfrontującym, ważnym w procesie zmiany zachowania. Zapobiega to także przekształceniu się spotkania na tzw. „męskie spotkanie klubowe".

Program przewiduje możliwość korzystania z konsultacji indywidualnych dla uczestników czasie realizacji programu.

3. Adresaci programu

Adresatami niniejszego programu są pełnoletni mężczyźni z Powiatu Ryckiego stosujący przemoc wobec partnerek, dlatego zasadniczym warunkiem przyjęcia do programu jest uznanie przez nich stosowania przemocy we własnej rodzinie.

1. Uczestnikami programu mogą być :
   - osoby samodzielnie zgłaszające się,
   - osoby kierowane przez sąd lub kuratorów sądowych, skazane za przestępstwo przeciwko rodzinie i opiece ze stwierdzeniem sprawstwa przemocy, korzystające z warunkowego zwieszenia wykonywania kary pozbawienia wolności i warunkowo przedterminowo zwolnieni z odbycia reszty kary,
   - osoby kierowane przez organy ścigania, objęte procedurą Niebieskiej Karty,
   - osoby zobowiązane przez inne organy, instytucje i organizacje.
2. Uczestnictwa w programie odmawia się:
   - osobom z poważnymi zaburzeniami emocjonalnymi w szczególności z zaburzeniami osobowości pogranicznej,
   - chorym psychicznie,
   - osobom uzależnionym od alkoholu i narkotyków z wyłączeniem osób, które przeszły podstawowy cykl terapii uzależnień,
   - osobom, które nie są sprawcami przemocy domowej.

Odmowa uczestnictwa w programie następuje w czasie wstępnego rozpoznania diagnostycznego, prowadzonego w trakcie nurtu pracy indywidualnej, który jest pierwszym etapem realizacji programu.

4.Etapy pracy z uczestnikami programu

1. Podczas sesji indywidualnych uczestnik zostaje zapoznany z celami i przebiegiem programu. Prowadzący zapoznaje się szczegółowo z indywidualną sytuacją uczestnika. Rozpoznanie indywidualnej sytuacji obejmuje zadania :

- rzeczywiste okoliczności skierowania do programu,
- określenie czy uczestnik programu aktualnie stosuje przemoc,
- motywację kandydata do wzięcia udziału w programie,
- formy i okoliczności przemocowych zachowań oraz stopień krytycyzmu wobec tych zachowań,
- historię zachowań przemocowych,
- aktualną sytuację rodzinną i zawodową,
- cechy osobiste istotne dla pracy korekcyjnej,
- doświadczenia z nadużywaniem alkoholu i narkotyków,

- historia pomocy medycznej i psychoterapeutycznej w zakresie zaburzeń psychicznych,
- kontakty z wymiarem sprawiedliwości.

Uzyskane informacje objęte są zasadą poufności z wyjątkiem informacji wskazujących na popełnienie czynów zabronionych przez prawo.

2. Reguły uczestnictwa w programie

Przed przystąpieniem do uczestnictwa w programie (w drugim etapie programu) uczestnicy podpisują kontrakt określający zasady uczestnictwa w programie.

1. Kontrakt zawiera:
   - formalne wymogi systematycznej obecności na zajęciach wraz z przyjęciem zasad udziału w programie,
   - zobowiązanie się do nie stosowania przemocy w kontaktach z członkami rodziny i innymi ludźmi,
   - zobowiązanie do nie spożywania alkoholu i nie zażywania substancji psychotropowych,
   - obowiązek bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego w trakcie uczestnictwa w zajęciach,
   - uznanie osobistej odpowiedzialności za fakt stosowania przemocy w rodzinie.

   Ponadto, kontrakt zawiera zgodę na udzielenie informacji partnerce i instytucjom (Sąd, Kurator, inni) oraz informacje o monitorowaniu sytuacji rodzinnej i zachowań uczestnika programu.
2. Wobec osób, których uczestnictwo w programie związane jest z decyzją Sądu, Policji lub Prokuratury stosuje się powiadomienie tych organów o:
   - przystąpieniu sprawcy przemocy do programu,
   - każdej sytuacji uchylenia się od udziału w programie,
   - zakończenia uczestnictwa w programie.
3. Uczestnictwo w programie osób dobrowolnie się zgłaszających się jest objęte tajemnicą.

3. Uczestnik wypełnia *„Kwestionariusz historii przemocy”,* którego celem jest dokonanie wstępnej diagnozy problemu. Kwestionariusz służy analizie i rozpoznaniu sygnałów czasowych, sytuacyjnych i fizycznych, towarzyszących aktom przemocy. Stanowi wstęp do opracowania indywidualnego *„Planu bezpieczeństwa*” a w dalszej części programu jest wykorzystywany do analizy cykliczności przemocy i poznania dynamiki własnych zachowań przemocowych. Istotnym etapem pracy jest ukazanie cykliczności przemocy, gdyż sprawca traktuje przemoc jako odosobnione akty agresji, nie zauważa ciągłości i zależności pomiędzy nimi. Zrozumienie tego mechanizmu pozwala na skuteczniejsze zapobieganie nawrotom ataków. Realizując „*Plan bezpieczeństwa*” zadaniem uczestników jest rozpoznanie, jakie sytuacje są dla nich potencjalnymi wyzwalaczami agresji, które sygnały płynące z ciała informują o nadchodzącym ataku i w oparciu o tę wiedzę stworzenie planu działania alternatywnego dla zastosowania przemocy, rodzaju *„instrukcji* ”: jak postępować, aby zminimalizować ryzyko wystąpienia agresji. Jednym z elementów programu jest nauka umiejętności stosowania tzw. „*przerwy na ochłonięcie*”. Celem wzięcia przerwy jest rozładowanie napięcia, które gromadzi się w czasie trwania konfliktu tak, żeby można było nadal prowadzić rozmowę w sposób nie raniący (fizycznie i słownie) drugiej osoby zaangażowanej w konflikt. Nabycie umiejętności stosowania przerwy ułatwia zapobieżenie aktom przemocy, dlatego będzie ono wprowadzone w początkowym etapie programu.

4. Kolejnym elementem programu jest przekazanie wiedzy na temat, czym jest przemoc, jakie są jej rodzaje, formy i dynamika. Grupa w toku dyskusji tworzy definicję przemocy, do której odwoływać się będzie w trakcie dalszej pracy. Przemoc rozumiana jest jako działanie intencjonalne a jej dokonanie jako akt świadomego wyboru.
5. Następny etap - to koncentracja na ujawnieniu negatywnych norm i wzorców kulturowych wykorzystywanych do wspierania postaw dominacji, władzy i kontroli sprawcy nad ofiarą. Analizie podlega także rola stereotypów na temat tożsamości mężczyzny, ról „męskich" i „kobiecych".

Przyswajanie wiedzy odbywa się w sposób aktywizujący uczestników (m.in. poprzez prowadzenie dyskusji oraz odwoływanie się do indywidualnych doświadczeń). W trakcie programu przyjmuje się założenie, iż to sprawca jest odpowiedzialny za czyny, których dokonuje i musi tę odpowiedzialność zaakceptować, nie jest jednak odpowiedzialny za normy, które zostały mu wpojone. Związki oparte na wyższości kobiety nad mężczyzną są często akceptowane społecznie a postawa dominacji wspierana kulturowo.

6. W dalszej części programu szczegółowej analizie podlegają następujące zagadnienia:
   - przemoc fizyczna - zaprzestanie jej stosowania,
   - zastraszanie - zachowania nie zastraszające,
   - poniżanie - zachowania nacechowane szacunkiem,
   - izolowanie - wsparcie i zaufanie,
   - minimalizowanie, zaprzeczanie, obwinianie jako taktyka kontroli - szczerość i odpowiedzialność,
   - przemoc seksualna - poszanowanie seksualności,
   - wykorzystywanie męskich przywilejów, przemoc ekonomiczna - partnerstwo w związku.
7. Kolejnym etapem pracy jest nauka rozpoznawania i nazywania uczuć oraz stanów emocjonalnych, oddzielenie złości jako naturalnej emocji od jej form zniekształconych typu sarkazm, mściwość, karanie.
8. Sesje końcowe poświęcone są nauce nowych, konstruktywnych zachowań będących alternatywą dla zachowań przemocowych. Służą temu wykłady oraz ćwiczenia poświęcone zachowaniom asertywnym, nowym sposobom rozwiązywania problemów, oraz nauce umiejętności prawidłowej komunikacji. Uczestnicy przechodzą trening aktywnego słuchania, poznają podstawowe zasady negocjacji i zasady właściwego rozwiązywania sporów.

Ważnym elementem na tym etapie pracy jest wskazanie klientom możliwości korzystania ze wsparcia społecznego w celu zapobieżenia ich izolacji i wykluczenia.

Opis powyższy jest przykładowym schematem działań realizowanych w ramach programu. W sytuacji, jeżeli zaistnieje taka potrzeba dopuszcza się wprowadzenie modyfikacji dostosowujących program do potrzeb i możliwości uczestników.

5. Realizator programu.

Realizatorem programu korekcyjno-edukacyjnego dla sprawców przemocy domowej na terenie powiatu ryckiego jest samorząd powiatu ryckiego w imieniu, którego działa Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – faktyczny realizator niniejszego programu.

6. Zadania związane z realizacją programu

Zadania związane z realizacją programu obejmują:
- nadzór nad realizacją programu zgodnie z założonymi, celami i działaniami

nakierowanymi na osiągnięcie zakładanych rezultatów,
- rekrutację uczestników programu,
- obsługę finansową programu,
- monitoring programu,
- pozyskiwanie partnerów w realizacji programu i współpracę z nimi.

7. Miejsce realizacji programu

Program będzie realizowany w Rykach. Z uwagi na obowiązujące standardy, oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych nie prowadzi się w miejscach, w których udzielana jest pomoc i wsparcie ofiarom przemocy w rodzinie dlatego też przewiduje się korzystanie z pomieszczeń użyczonych lub wynajętych sal z przeznaczeniem na nabór uczestników, indywidualne zajęcia diagnostyczne prowadzone w ramach programu oraz zajęcia grupowe.
Obsługa administracyjno - finansowa programu prowadzona będzie przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach.

8. Partnerzy programu :
W skutecznym osiąganiu założonych celów i rezultatów przewidywana jest współpraca z następującymi instytucjami i organizacjami:
- Sąd Rejonowy w Rykach i inne Sądy, Kuratorzy sądowi,
- Prokuratura
- Policja,
- Ośrodki Pomocy Społecznej,
- Gminne Komisje ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Zespoły Interdyscyplinarne ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- Kościoły i organizacje kościelne,
- Stowarzyszenia działające na terenie powiatu ryckiego, których celem działania jest praca w zakresie pomocy osobom doświadczającym przemocy i realizacja oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.
- Rodziny uczestników programu.

V. Źródła finansowania programu
Opracowanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie należy do zdań w zakresie administracji rządowej realizowanych przez powiat. Środki na realizację i obsługę tego zadania zapewnia budżet państwa. W związku z tym, planowanie wydatków ramach programu następuje na poziomie powiatu corocznie, zaś rozliczenie dotacji następuje po zakończeniu roku budżetowego.
Realizacja programu uzależniona jest od wysokości środków przekazanych samorządowi powiatowemu na ten cel.

VI. Monitoring i ewaluacja
- Przeprowadzenie badania ankietowego wśród uczestników zakwalifikowanych do programu, dotyczącego postaw wobec przemocy, przed rozpoczęciem programu oraz po zakończeniu działań korekcyjno- edukacyjnych.
- Monitorowanie sytuacji rodzin sprawców przemocy w rodzinie - informacje uzyskane z ośrodków pomocy społecznej właściwych ze względu na miejsce zamieszkania rodzin bądź informacje uzyskane bezpośrednio od rodzin - dwukrotnie w ciągu roku, w

odstępach sześciomiesięcznych, od zakończenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych przez okres 3 lat.

- Współpraca z zespołami interdyscyplinarnymi oraz innymi organami, które zajmują się problematyką osób stosujących przemoc w rodzinie.

Realizacja programu jest ściśle związana z działaniami monitorująco - kontrolnymi, które stanowią część nadzoru nad jego realizacją. System monitorowania obejmuje:
- postęp względem zaplanowanych założeń, działań i rezultatów programu.
Monitorując program będziemy szukać odpowiedzi na pytania:
- czy podejmowane działania prowadzą do osiągnięcia celu finalnego,
- czy program wymaga przeformułowania działań,
- czy adresaci programu zachowują się zgodnie z oczekiwaniami.
Celem monitoringu jest sprawdzenie czy zaplanowane działania w końcowym efekcie są użyteczne dla odbiorców i współodbiorców, którymi w tym przypadku są rodziny osób stosujących przemoc.
Do skuteczności działań programowych niezbędna jest współpraca z partnerami programu, szczególnie tymi, który realizują programy przeciwdziałania przemocy i ochrony ofiar przemocy w rodzinie.
Wnioski z monitoringu realizacji programu będą służyły do ewaluacji programu oraz ewentualnego zaplanowania innej oferty pomocowej dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

VII. Zagrożenia realizacji programu

Program korekcyjno - edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie realizowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach, to ułożony w określonym czasie ciąg działań skierowanych do wybranej grupy odbiorców, wymagający zaangażowania środków ludzkich, rzeczowych i finansowych. Realizacja założeń programowych wiążę się nierozerwalnie z ryzykiem wystąpienia zjawisk czy działań, które mogą mieć negatywne skutki dla przebiegu całego programu lub jego poszczególnych części.
Najistotniejsze zagrożenia wiążą się z brakiem wystarczającej ilości zewnętrznych środków finansowych, od których realizacja programu jest zależna.
Jednak największym zagrożeniem dla programu może być brak dostatecznego zainteresowania adresatów uczestnictwem w jego działaniach.
Ważnym ogniwem powodzenia w realizacji programu jest dobra współpraca z instytucjami i organizacjami pełniącymi funkcję partnerów programu.

VIII. Harmonogram działań:

Termin	Działania	Czas realizacji	Uwagi
Luty - kwiecień	Nabór uczestników : Rozmowa kwalifikacyjna Rozpoznanie diagnostyczne Zawarcie kontraktu.	Konsultacje indywidualne kwalifikujące do udziału w Programie od 1 do 5 godzin dla każdego uczestnika	
Maj - listopad	Sesje grupowe: Zajęcia tematyczne Zajęcia warsztatowe Zajęcia podsumowujące.	24 spotkania grupowe - po 3 godziny każde. Razem 72 godziny.	Sesje grupowe odbywać się będą raz w tygodniu. W trakcie zajęć tj. do trzeciego spotkania do grupy mogą dołączyć kolejni uczestnicy. W przypadku absencji powyżej dwóch zajęć grupowych uczestnik nie otrzyma zaświadczenia o ukończeniu Programu.
Grudzień	Sesje indywidualne: Podsumowanie programu Analiza ankiet Sprawozdanie	Konsultacje indywidualne dla uczestników programu – przewiduje się 1 godzinę dla każdego uczestnika.	